

Міністерство культури України

*Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти*

«СХВАЛЕНО»

Науково-методичною радою
Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти
Протокол № 1
від «16» липня 2019 р.

**Типова навчальна програма з навчальної дисципліни
«ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО (СТАНКОВЕ ТА ДЕКОРАТИВНЕ)»
елементарного підрівня початкової мистецької освіти**

**Київ
2019**

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Образотворче мистецтво (станкове та декоративне)» елементарного підрівня початкової мистецької освіти. Київ, 2019. 25 с.

- Укладачі:
- М. І. Кутняхов** – директор Дитячої школи мистецтв № 6 ім. Г. Л. Жуковського (м. Київ), викладач вищої категорії, викладач-методист, член Національної спілки художників України;
 - М. В. Кунець** – викладач навчальної дисципліни «Скульптура» Дитячої школи мистецтв № 6 ім. Г. Л. Жуковського (м. Київ);
 - О. В. Рябічева** – викладач образотворчих дисциплін Дитячої школи мистецтв № 6 ім. Г. Л. Жуковського (м. Київ);
 - Ф. Ф. Чорномор** – завідувач міським методичним кабінетом шкіл естетичного виховання (м. Кривий Ріг), викладач-методист.
- Рецензенти:
- І. В. Путько** – заступник директора з навчальної роботи КЗ «Одеський художній коледж імені М. Б. Грекова», викладач спеціальних дисциплін вищої категорії, старший викладач, член Національної спілки художників України;
 - О. В. Соловей** – доцент Національної академії образотворчого мистецтва, заслужений діяч мистецтв України, член Національної спілки художників України;
 - Т. М. Тихомирова** – методист Одеського обласного навчально-методичного центру закладів культури і мистецтва, викладач Дитячої художньої школи № 1 ім. К. К. Костанді (м. Одеса), викладач-методист, член Національної спілки художників України.

ЗМІСТ

ВСТУП		3
1.	Мета навчальної програми, мета та завдання нормативного змісту навчальної дисципліни «Образотворче мистецтво (станкове та декоративне)»	4
2.	Рекомендовані форми організації освітнього процесу та види навчальних занять	5
3.	Вимоги до матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу	6
4.	Нормативний зміст і обсяг навчальної дисципліни та результати навчання	6
5.	Форми і засоби поточного та підсумкового контролю	18
6.	Критерії оцінювання рівня досягнення результатів навчання	20
ДОДАТОК		22

ВСТУП

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «**Образотворче мистецтво (станкове та декоративне)**» (далі – навчальна програма) – документ, що визначає загальний нормативний зміст, обсяг та результати навчання учнів початкової мистецької освіти елементарного підрівня художнього мистецького спрямування.

Навчальна програма встановлює мету, завдання навчальної дисципліни, перелік ключових компетентностей, рекомендовані форми організації освітнього процесу та види навчальних занять, форми і засоби поточного та підсумкового контролю, рекомендації щодо його проведення, а також критерії оцінювання рівня досягнення результатів навчання.

Опанування нормативного змісту навчальної програми дає можливість здобувачам освіти застосовувати набуті в процесі навчання компетентності, визначені освітньою програмою з образотворчого мистецтва (станкового та декоративного), у своєму повсякденному житті, а також продовжити навчання на наступному підрівні початкової мистецької освіти за фахом або спорідненим видом мистецтва.

Навчальна програма орієнтована на здобуття початкової художньої освіти елементарного підрівня здобувачами освіти (учнями) в мистецьких школах (художніх школах або художніх відділеннях мистецьких шкіл), а також може бути використана іншими суб'єктами освітньої діяльності, які реалізують програми позашкільної освіти за мистецьким напрямком.

Нормативний зміст навчальної програми розрахований на дітей, які розпочинають навчання в 6-7 років (перший клас початкової загальноосвітньої школи), а також може бути реалізований у навчанні осіб старшого віку, які не мають початкових компетентностей, формування яких передбачено цією навчальною програмою. У разі навчання осіб, старших за 6-7 років, кількість років навчання для опанування змісту навчальної програми може скорочуватись з урахуванням психофізичного розвитку учня/учениці, його/її можливостей,

темпу опанування ним/нею нормативного змісту для досягнення результатів навчання, передбачених для четвертого року здобуття освіти на елементарному підрівні. У цьому випадку виклад передбаченого матеріалу ущільнюється шляхом відведення меншої кількості годин на той чи інший модуль.

Нормативний зміст навчання базується на традиціях і сучасних досягненнях української, західноєвропейської та інших зарубіжних художніх шкіл і враховує актуальні потреби особистості у творчому самовираженні, формуванні образного мислення та емоційно-естетичного досвіду, розвитку особистісного, художнього сприйняття дійсності, заохочення для самостійної художньої діяльності.

Навчальна програма є основою для розроблення викладачем робочої навчальної програми з навчальної дисципліни «Образотворче мистецтво (станкове та декоративне)», в якій конкретизується: тематика; послідовність викладу матеріалу; комплекс художньо-педагогічних методів, підходів та інструментів; заходи поточного контролю та обсяг годин на опанування учнями змісту модулів відповідно до їх здібностей і можливостей.

1. Мета навчальної програми, мета та завдання нормативного змісту навчальної дисципліни «Образотворче мистецтво (станкове та декоративне)»

Мета навчальної програми – узагальнення та систематизація нормативного змісту навчання в логічній послідовності для досягнення учнем/ученицею визначених освітньою програмою нормативних результатів навчання шляхом застосування комплексу педагогічних методів, підходів та інструментів.

Мета опанування нормативного змісту навчальної програми полягає у ранньому виявленні та розвитку індивідуальних здібностей учня/учениці; формуванні відповідних знань, умінь, навичок, розуміння, ціннісних орієнтацій у сфері візуально-просторових форм образотворчого мистецтва та мистецтва загалом.

Опанування навчальної програми сприяє розвитку в учнів образного мислення та творчого чуття, набуттю ними естетичного досвіду в процесі активної мистецької діяльності (мистецько-виконавської практики), застосуванню художніх технік створення мистецьких творів відповідної складності, засобів художньої виразності в образотворчій діяльності, відповідно до їх віку, творчих здібностей, психічного розвитку, а також продовженню ними здобуття початкової художньої освіти на наступному підрівні.

Реалізація змісту навчання передбачає послідовне набуття учнем/ученицею таких компетентностей:

- загальної інтегрованої;
- загальної мистецької;
- художньо-теоретичної;
- художньо-виконавської;
- компетентності колективної взаємодії в мистецтві;
- компетентності з публічного мистецького виступу.

Набуття компетентностей спрямовується на:

зацікавленість образотворчим мистецтвом та художньою творчою діяльністю;

розвиток універсальних особистісних якостей та здібностей учня/учениці: образного мислення; уяви; фантазії; спостережливості; зорової пам'яті; художнього смаку та сприйняття кольору, форми тощо;

формування здатності до концентрації уваги, до абстрактного (символічного) та художнього (образного) мислення;

формування вміння створювати композиційно цілісні образи в образотворчому мистецтві (станковому та декоративному);

оволодіння різноманітними художніми матеріалами, інструментами та технічними прийомам, передбаченими навчальною програмою, і застосування їх для створення художнього твору.

Зміст навчальної програми спрямований на:

розвиток емоційно-культурного рівня учнів, чутливості до навколишнього світу та особистісного внутрішнього потенціалу;

розвиток та плекання творчого і духовного імпульсу до опанування графічних та колористичних засобів образотворчого мистецтва;

формування емоційно-естетичного, практичного досвіду в образотворчій діяльності, а також індивідуального, художньо-естетичного сприйняття дійсності.

2. Рекомендовані форми організації освітнього процесу та види навчальних занять

Освітній процес у межах навчальної програми здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю, а також пленерної практики. У процесі ведення занять практикується груповий та індивідуальний підхід до учня/учениці відповідно до його/її вікового й особистісного розвитку з урахуванням індивідуального темпу засвоєння навчального матеріалу.

Застосовуються такі методи навчання:

мовний (пояснення, бесіда, розповідь);

наочний (показ, спостереження, демонстрація прийомів роботи);

практичний;

емоційний (підбір асоціацій-образів, художні враження);

інтегрований.

Викладач має право на академічну свободу (свободу викладання, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі), педагогічну ініціативу та розроблення власного/власної (авторського/авторської) методу / прийому / методики з описом педагогічної проблеми та оригінальних шляхів її вирішення.

Основною формою занять є груповий урок. Кількісний склад групи складає, в середньому, 6-8 осіб.

Навчальною програмою передбачені щорічно до 6 (шести) резервних

годин, які використовуються викладачем для планування різноманітних форм роботи, зокрема, відвідування музеїв, виставок, концертів, культурно-мистецьких заходів, участь в учнівських конкурсах, переглядах, проведення пленерної практики тощо.

3. Вимоги до матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу

Клас (образотворча майстерня) має бути забезпечений: натурними столами, мольбертами, стільцями, табуретами для інструментів та художніх матеріалів, освітлювальним приладдям, предметами натурального фонду. А також: наочними матеріалами (книгами, альбомами, літературою з фахових предметів), методичними зразками, таблицями, електронними каталогами з різних видів мистецтв, CD-аудіо програвачем та/або комп'ютером.

4. Нормативний зміст, обсяг навчальної дисципліни та результати навчання

Зміст навчальної програми включає поєднання елементів базових образотворчих дисциплін (композиція, графіка, живопис), технічних прийомів, засобів (інструментів), матеріалів, а також видів образотворчого (станкового та декоративного) мистецтва в єдиному процесі формування в учня/учениці художніх компетентностей, віднесених до елементарного підрівня початкової мистецької освіти. Головним та невід'ємним елементом навчальної дисципліни «Образотворче мистецтво (станкове та декоративне)» є **композиція**. Цей елемент навчальної дисципліни дозволяє інтегрувати зміст програми з урахуванням жанрової специфіки станкового та декоративного мистецтв та зберегти «прозорість» меж їх застосування. У випадку декоративного спрямування особливості реалізації навчальних завдань за окремими модулями та темами полягають у використанні конкретних художніх технік, інструментів і матеріалів (аплікація, колаж, паперопластика, витинанка, писанкарство тощо).

Для підготовки до щорічної пленерної практики (як частини резервного часу в рамках варіативної складової освітньої програми) в кінці першого року навчання вивчається зокрема тема «Навчальний пленер і його значення в художній практиці».

Процес набуття учнем/ученицею компетентностей побудований на основі поєднання засобів, матеріалів та технічних прийомів образотворчого мистецтва (станкового та декоративного) для вивчення матеріалу та виконання творчих завдань.

Перший рік навчання

Мета першого року навчання – ознайомлення учня/учениці з простими видами та засобами образотворчої діяльності та навичками їх практичного застосування у створенні мистецьких творів (індивідуальних творчих робіт).

Зокрема, за підсумками навчального року учень/учениця повинен/повинна:

розуміти та реалізовувати на практиці принципи та правила використання художніх матеріалів;

знати основні кольори та їх похідні, розуміти принципи змішування кольорів;

оволодіти графічними засобами образотворчої діяльності, передбаченими змістом навчання;

опанувати елементарні засоби виразності графіки (крапка, лінія, пляма) та прийоми декоративного мистецтва (аплікація, змішані техніки тощо) для створення власних мистецьких робіт;

оволодіти навичками побудови композиції за силуетно-пласким методом;

бути здатним зобразити свої внутрішні, емоційні та психологічні стани, а також створити образи за допомогою уяви, фантазії або на задану тему за допомогою будь-якого з опанованих засобів та матеріалів або їх простих поєднань;

набути досвіду самостійної організації власного творчого простору.

***Розподіл змісту навчальної програми за модулями
першого року навчання***

Навчальні модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин	Результати навчання
Модуль 1. Основні та похідні кольори	Знайомство з кольором як засобом виразності. Організація робочого простору. Правила роботи з художнім приладдям. <i>Засоби художньої діяльності (матеріали):</i> аркуш, круглі пензлі, широкий пензель, палітра, гуаш.	20	Розуміє властивості гуаші як художнього засобу. Знає елементарні навички змішування (поєднання) двох, трьох фарб у кольори. Називає (знає) три основні кольори і сім кольорів спектру. Утворює похідні кольори.
1.1. Фарба та колір	Формування практичних навичок самостійної організації місця та підготовки до уроку. Гуаш як художній засіб. Правила роботи з фарбами, палітрою та пензлями. Утворення кольорів, знайомство із: основними кольорами (тріада); похідними кольорами і правилами їх утворення; сімома кольорами спектру. Створення фону зображення. Заливки одним та декількома кольорами.		Визначає теплі і холодні кольори. Розуміє поняття контраст. Розрізняє кольорові та ахроматичні контрасти. Демонструє володіння широким пензлем при створенні фонові заливки. Застосовує принцип контрасту в тематичних композиціях та нескладних натурних постановках. Грамотно застосовує кольори для відтворення на аркуші

1.2. Градації кольору	Холодні і теплі кольори в палітрі художника. Біла і чорна фарби, їх роль у живописі. Утворення кольорів з їх додаванням. Поняття «художній заміс». Сприйняття кольору як можливого засобу вираження характеру та емоції зображення.		запропонованої викладачем теми, емоції, характеру об'єктів, що зображуються. Дотримується рекомендацій вчителя. Коментує власний твір.
1.3. Контраст	Утворення взаємовиразних кольорових пар (коло Й. Іттена). Теплі й холодні кольори. Контраст. Створення контрасту на площині (об'єкти і фон): світле на темному, темне на світлому. Колір та характер зображення. Емоційне відтворення власних почуттів і задумів засобами кольору.		
Модуль 2. Графічні засоби	Формування навичок володіння художніми графічними засобами і матеріалами. Знайомство з художньою графікою з метою розвитку уяви і фантазії. <i>Засоби художньої діяльності (матеріали):</i> аркуш, графічний олівець, м'які кольорові олівці, фломастери, фарби тощо.	10	Розуміє принцип створення графічного зображення за допомогою простих художніх засобів виразності: лінія, крапка, пляма. Знає і називає види ліній. Розрізняє лінію, крапку та пляму. Варіативно використовує художні засоби і знаряддя у власній художній творчості. Володіє різними способами зображення об'єктів лініями.
2.1. Види ліній	Ознайомлення з видами та характером ліній. Лінії: широкі, тонкі, прямі, ламані та округлі (хвилясті) тощо. Виконання практичних вправ та завдань на площині за допомогою ліній. Вплив характеру ліній на характер зображення.		Передає характер зображення графічними засобами. Утворює ритмічні повтори в малюнку.
2.2. Крапка-пляма. Ритм і повтор у малюнку	Крапка і пляма, ритм та повтор у малюнку (творчість М. Приймаченко, декоративні розписи народних майстрів та ін.). Утворення ритмічних повторів за допомогою різних художніх засобів та матеріалів. Створення простих зображень із природи і з уяви за допомогою крапок, ліній і плям.		Застосовує лінії, крапки та їх поєднання для створення зображення.

Модуль 3. Компонування елементів у зображенні	Розвиток уяви і фантазії. <i>Засоби художньої діяльності (матеріали):</i> довільні.	20	Знає і застосовує в художній діяльності правила та принципи розміщення одного-трьох предметів на площині. Оцінює під наглядом викладача наочні зразки і приклади. Грамотно за допомогою викладача komponує один головний елемент, відповідно до масштабу аркуша, деталізує (або прикрашає) його.
3.1. Центральна композиція	Формування індивідуального відчуття формату і врівноваженої композиції. Зображення одного об'єкту з подальшою його деталізацією. Компонування 2-х і більше елементів/об'єктів у форматі аркуша за принципами: вільного розміщення, перетину, накладання тощо. Співмірність зображення та формату.		Додає супідрядні елементи в загальну композицію і підпорядковує їх головному елементу. Виокремлює головне в зображенні кольором, розміром (величиною). Застосовує набуті знання для створення індивідуальної фантазійної композиції за уявою.
3.2. Головне і другорядне. Співмірність	Принцип головного і другорядного (супідрядності). Компонування 2-ох і більше елементів (об'єктів) у зображенні. Виокремлення головного кольором, величиною, деталізацією. Співмірність художніх елементів та фону при розташуванні на площині.		Інтегрує особисті ідеї в процесі створення зображення. Дотримується принципу послідовності у виконанні роботи.
Модуль 4. Форма (абрис, контури, силуети)	Форма (абрис, контури, силуети). <i>Засоби художньої діяльності (матеріали):</i> гуаш, папір, пензлі, кольоровий папір, графічні матеріали і техніки.	20	Відтворює в художньому зображенні форму, характер об'єктів за допомогою: плям, ліній, контурів і силуетів. Розуміє поняття «симетрична форма та асиметрична форма». Створює симетричну

4.1. Симетрія та асиметрія	Симетрія та асиметрія об'єктів, елементів зображення. Приклади симетрії в природних формах. Опанування навичок зображення з натури видимих об'єктів, їх зовнішніх характеристик, у двомірному просторі аркуша.		композицію на задану тему. Називає характеристики об'єктів по формі: широке і вузьке, велике і маленьке, видовжене і коротке. Називає відмінні характеристики об'єктів за формою, комбінує їх у художньому творі окремо та з урахуванням головного та підпорядкованого (натюрморт, тематична композиція).
4.2. Начерки та замальовки. Пленер	Формування уваги при малюванні окремих елементів, форм, об'єктів із природної натури. Начерк. Замальовка. Робота з різними художніми засобами. Взаємозв'язок лінія-форма-характер у зображенні об'єктів. Навчальний пленер і його значення в художній практиці.		Виконує начерки та замальовки. Оздоблює велику форму деталями (прикрашає, конкретизує елементи). Демонструє власний твір у групі.
Всього годин:		70	

Другий рік навчання

Мета другого року навчання – ознайомлення учня/учениці з кольором та графічними техніками як засобами відтворення дійсності (видимої та уявної), а також їх практичне застосування у створенні мистецьких творів (індивідуальних творчих робіт).

Зокрема, за підсумками навчального року учень/учениця повинен/повинна:

розуміти та реалізовувати на практиці принципи та правила утворення кольору та множини його відтінків;

володіти знаннями і навичками розрізнення кольорів за конкретними ознаками;

опанувати технічні та композиційні методи утворення зображення за допомогою ритмів, силуетів, форм, розмірів;

оволодіти елементарними навичками малювання простим олівцем та іншими графічними засобами образотворчої діяльності;

оволодіти розширеними навичками побудови композиції за силуетно-пласким методом;

бути здатним зобразити за допомогою будь-якого з опанованих засобів та матеріалів або їх простих поєднань свої внутрішньо-емоційні стани, а також створити образи за допомогою уяви, фантазії або на задану тему;

набути досвіду самостійної організації власного творчого простору.

**Розподіл змісту навчальної програми за модулями
другого року навчання**

Навчальні модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин	Результати навчання
Модуль 1. Емоційний аспект кольору	<p>Формування та розвиток відчуття кольору в процесі сприйняття і відтворення дійсності (реальної та уявної). Пошук колірних гармоній у природі і навколишньому середовищі.</p> <p>Відтворення колірних гармоній у художній діяльності.</p> <p><i>Засоби художньої діяльності (матеріали): фарби, пензлі, аркуш.</i></p>	20	<p>Знає (може назвати) основні кольори (червоний, жовтий, синій); додаткові (зелений, помаранчевий, фіолетовий); сім кольорів спектру.</p> <p>Показує на графічній схемі протилежні кольорові пари (синій-помаранчевий, червоний-зелений, жовтий-фіолетовий).</p> <p>Самостійно розрізняє кольори за ознаками.</p>
1.1. Кольорові протилежності	<p>Повторення знань про колір. Ознайомлення з принципом групування кольорів за різними ознаками: тепле-холодне, світле-темне, насичене-ненасичене.</p> <p>Утворення компліментарних кольорових пар.</p>		<p>Демонструє вміння створювати гармонійні поєднання кольорів, градієнти.</p> <p>Виявляє здатність вербально описати особисті враження в процесі сприйняття кольорів.</p>
1.2. Градації кольору	<p>Ознайомлення з поняттям «градієнт» як технічним засобом при малюванні фарбами.</p> <p>Спосіб утворення колірних відтінків за допомогою білої і чорної фарб (додавання білого/чорного до спектрального).</p> <p>Створення колірних градієнтів на поверхні аркуша в якості фону для майбутнього зображення.</p>		<p>Вміє упорядкувати (організує) кольори на палітрі.</p> <p>Володіє елементарними навичками замісу двох, трьох фарб у складні кольори в різних пропорціях.</p> <p>Виконує градієнтні переливи (кольорові розтяжки).</p>
1.3. Кольори та емоції	<p>«Музикальність» та емоційна складова кольору.</p> <p>Образна характеристика кольору.</p> <p>Визначення (вербальне) відповідності кольорів емоційному станові людини, тварини чи предмету.</p> <p>Відображення суб'єктивного сприйняття кольору засобами художньої діяльності.</p>		<p>Перетворює власні емоції та враження в колір.</p> <p>Вміє завершувати творче завдання з метою досягнення цілісності і гармонійності у втіленні свого задуму.</p> <p>Коментує свою роботу під час практичної діяльності або наприкінці виконання завдання.</p>

Модуль 2. Форма і розмір	Опанування поняття «форма» і «розмір»; співмірність об'єктів. <i>Засоби художньої діяльності (матеріали):</i> довільні.	20	Розрізняє об'єкти за формою та розміром. Поєднує в загальній композиції 2-3 об'єкти за змістом, за формою та за розміром.
2.1. Форма (силует)	Зображення (предметне, сюжетне, декоративне) форм/силуетів із природи. Поєднання кількох форм за подібністю зовнішніх ознак або за змістом. Прикрашання, оздоблення, деталізація форми/силуету.		Вільно розміщує за допомогою викладача 2-3 об'єкти на площині аркуша з метою створення гармонійної композиції. Будує композицію художнього твору за принципами гармонії, рівноваги, відповідно до заданої викладачем теми.
2.2. Контраст форм і силуетів	Градація величин (велике, середнє і мале) в зображенні. Зображення на площині декількох об'єктів, відмінних між собою: за змістом, за формою, за величиною (розміром).		Дотримується принципу послідовного виконання завдання. У самостійних завданнях узгоджує свої дії з викладачем.
Модуль 3. Основи малювання олівцем	Основи малювання олівцем. <i>Засоби художньої діяльності (матеріали):</i> папір, простий олівець, м'які кольорові олівці.	20	Знає види ліній. Застосовує лінії, крапки, плями та їх поєднання для створення зображення.
3.1. Види ліній	Повторення знань про лінію та її види. Простий олівець, Опанування узагальнених способів зображення об'єктів. Вправи та завдання на заповнення площини лініями, контурами. Вивчення методу заповнення силуету штриховками. Робота від абстрактної цілісності до предметно-змістового наповнення всіх компонентів малюнка.		Розрізняє лінії плавні, хвилясті, гострі, прямі, широкі і тонкі. Застосовує на початкових етапах малювання простий графітний олівець. Демонструє володіння навичками силуетного, лінійного зображення і методом штрихування. Створює за допомогою викладача зображення, що заповнює всю площу аркуша.
3.2. Ритм і силует	Принцип утворення ритмічних повторів у малюнку. Малювання нескладних орнаментів, рослин, комах, птахів, тварин тощо. Створення тематичних композицій.		Варіативно оперує художніми засобами і знаряддями в художній діяльності. Виконує завдання графітним олівцем на вимогу викладача.

			Виявляє постійне бажання до художньої діяльності. Коментує досягнутий художній результат і дає пояснення на вимогу викладача.
Модуль 4. Змішані техніки	Набуття власного почерку в процесі образотворчої діяльності. Застосування і поєднання різноманітних графічних, декоративних, живописних засобів (технік) для вираження учнем/ученицею власних ідей. Формування та розширення творчих інтересів. <i>Засоби художньої діяльності (матеріали):</i> довільні.	10	Вільно застосовує різноманітні художні засоби та/або комбінує їх в одному творі. Демонструє оригінальні прийоми вираження власних ідей і задумів. Презентує досягнутий результат не тільки в навчальній групі, але й у більш широкому колі глядачів.
Всього годин:		70	

Третій рік навчання

Мета третього року навчання – поглиблення знань учня/учениці про двомірний простір та принципи його практичного відтворення засобами образотворчої діяльності.

Зокрема, за підсумками навчального року учень/учениця повинен/повинна:

розуміти, реалізовувати і вдосконалювати на практиці принципи та правила використання художніх матеріалів;

знати основні, похідні кольори, розуміти правила утворення компліментарних пар, контрасту та нюансу, а також застосовувати ці знання на практиці;

оволодіти засобами створення двомірного простору на площині;

оволодіти графічними засобами образотворчої діяльності;

набути самостійного досвіду компонування елементів на площині за законами композиційної цілісності й рівноваги;

бути здатним зобразити за допомогою будь-якого з опанованих засобів та матеріалів або їх простих поєднань свої внутрішньо-емоційні стани;

створити образи за допомогою уяви, фантазії або на задану тему.

**Розподіл змісту навчальної програми за модулями
третього року навчання**

Навчальні модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин	Результати навчання
Модуль 1. Звучання кольору	Відтворення загального характеру і настрою художнього твору за допомогою кольорових поєднань. <i>Засоби художньої діяльності (матеріали):</i> гуаш, папір, пензлі.	10	Знає основні та додаткові кольори, а також три пари колірних контрастів. Володіє елементарними навичками замісу двох, трьох фарб у кольори в різних пропорціях. Утворює нюансні кольори.
1.1. Контраст	Знайомство з поняттям «контраст» у природі та в образотворчому мистецтві. «Температурний контраст», «дзвінкий» та «тихий» контрасти. Створення контрастних кольорових гам «пори року та доби» та інших емоційних станів.		Застосовує принцип контрастів в образотворчій діяльності. Демонструє володіння широким пензлем при створенні фонові заливки та градієнтів. Розрізняє за допомогою викладача «дзвінкий» (великий) та «тихий» (малий) контрасти.
1.2. Нюанс	Поняття «кольоровий нюанс» в образотворчому мистецтві. Ахроматичні та кольорові нюанси в зображенні предметів, природних явищ, форм, звуків, емоційних станів тощо. Виконання кольорових градієнтів, фонових заливок за принципами нюансу. Створення градієнтів у різних напрямках та траєкторіях (вертикаль, горизонталь, діагональ, радіально тощо) на площині та всередині силуетів.		Вільно застосовує кольори в зображенні предметного світу, емоційно-чуттєвих станів; у малюванні натурних постановок. Відтворює за допомогою кольору власні емоції. Коментує власний твір та демонструє у класі.
Модуль 2. Двовірний простір	Двовірний простір. <i>Засоби художньої діяльності (матеріали):</i> довільні.	20	Розуміє принцип застосування горизонталі та вертикалі в побудові композиційного простору.
2.1. Творчий пейзаж	Пейзаж. Види пейзажу, їх характерні ознаки. Сприйняття та відтворення краси природи за допомогою художніх засобів. Горизонталь і вертикаль у зображенні пейзажу, як просторово-організуючі складові.		Розрізняє жанри образотворчого мистецтва «портрет», «пейзаж», «натюрморт» та визначає їх основні характерні відмінності. Створює тематичні пейзажні композиції.

	Зображення природи та її станів. Метод силуетно-пласкої організації площини.		Виконує роботу за принципом від головного до другорядного, від загального до часткового.
2.2. Творчий портрет	Портрет. Види портретів, їх характерні ознаки. Малювання портрету людини та складових портрету (за зразками, за уявою, по пам'яті, з натури тощо). Відображення емоцій та настрою в портреті за допомогою художніх засобів.		Називає частини обличчя людини. Знає їх розташування та співмірність. Відтворює пропорції. Відтворює характер та емоційний настрій у портретному зображенні.
2.3. Творчий натюрморт	Натюрморт та основні принципи його побудови. Горизонталь і вертикаль. Симетрія й асиметрія. Фантазійний натюрморт.		
Модуль 3. Основи малюнку	Основи малюнку. <i>Засоби художньої діяльності (матеріали):</i> папір, простий олівець, графічні м'які матеріали тощо.	20	Розуміє принцип створення графічного зображення олівцем за допомогою простих засобів: лінія, крапка, пляма. Застосовує на початкових етапах малювання простий графітний олівець. Демонструє навички силуетного, лінійного зображення (рослин, тварин, людей). Застосовує метод роботи штрихом. Створює зображення, використовуючи всю площу аркуша.
3.1. Лінія та форма	Формування навичок ведення роботи від узагальненої цілісності до предметно-змістового (детального) наповнення всіх компонентів малюнка. Малюнок простим графітним олівцем (лінії, силуети, плями, форми). Симетрія й асиметрія в зображенні. Малювання тварин, рослин, людини.		
3.2. Тон	Тон, правила його утворення. Створення тонових градієнтів. Малювання м'якими графічними матеріалами.		Варіативно застосовує графічні засоби в художній творчості. Коментує власний твір і надає пояснення. Самостійно оцінює власний твір.
Модуль 4. Компонування елементів на площині	Створення цілісності та рівноваги в художньому зображенні. Розвиток художнього мислення, уяви і фантазії. <i>Засоби художньої діяльності (матеріали):</i> довільні.	20	Знає і застосовує правила та принципи розміщення декількох предметів на площині. Виокремлює головне в зображенні кольором, розміром (величиною).

4.1. Композиційна домінанта	Домінанта. Композиція з розташуванням декількох (3-ох і більше) елементів із однією домінантою. Компонування елементів у форматі аркуша за принципами: 1) вільного розміщення, 2) торкання, 3) прилягання, 4) перетину, 5) накладання. Створення зображення з однією домінантою (величина, форма (силует), кольорова пляма).		Додає супідрядні елементи в загальну композицію і підпорядковує їх головному елементові. Виявляє вміння, самостійно і за допомогою викладача komponувати (розміщувати) елементи зображення відповідно до масштабу аркуша. Застосовує набуті знання для створення індивідуальної композиції.
4.2. Композиція з симетричних та асиметричних об'єктів (елементів та форм)	Повторення знань про симетрію та асиметрію. Геометричні форми (коло, овал, трикутник, прямокутник). Опанування різноманітних декоративних технік (витинанка, аплікація, паперопластика тощо) в створенні творчих композицій. Створення формальної композиції.		
Всього годин:		70	

Четвертий рік навчання

Мета четвертого року навчання – поглиблене ознайомлення учня/учениці з видами та засобами образотворчої діяльності та їх практичне застосування в створенні мистецьких творів (індивідуальних творчих робіт).

Зокрема, за підсумками навчального року учень/учениця повинен/повинна:

розуміти, реалізовувати і вдосконалювати на практиці принципи та правила використання художніх матеріалів;

засвоїти знання про колір, його властивості та можливості образотворення дійсності за принципами гармонії;

оволодіти засобами створення двомірного простору на площині;

опанувати графічні, технічні прийоми та засоби образотворчої діяльності для створення власних мистецьких творів;

бути здатним зобразити за допомогою будь-якого з опанованих засобів та матеріалів або їх простих поєднань свої внутрішньо-емоційні стани, а також створити образи за допомогою уяви, фантазії або на задану тему;

оволодіти образотворчими навичками зображення речей, явищ видимого і уявного світу в процесі власної художньої діяльності.

**Розподіл змісту навчальної програми за модулями
четвертого року навчання**

Навчальні модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин	Результати навчання
Модуль 1. Малювання з натури	Малювання з натури. <i>Засоби художньої діяльності (матеріали):</i> довільні.	20	Споглядає, вивчає та зображує з натури об'єкти навколишнього світу.
1.1. Природа	Малювання природи з натури. Споглядання та вивчення форм, текстур і кольорів навколишнього світу. Етюди з натури живописними засобами (рослини, тварини, птахи, стани природи тощо). Замальовки з натури об'єктів, елементів рослинного та тваринного світу через спостереження форм та силуетів.		Виконує етюди рослин, тварин живописними засобами. Робить начерки та замальовки по пам'яті та безпосередньо з натури. Передає власне ставлення до зображеного через лінію та колір. Відтворює пропорції предметів та фігур людей і тварин.
1.2. Предметний світ	Зображення навколишнього, предметного світу за уявою та власним відчуттям і сприйняттям. Вдосконалення навичок зображення симетричних та асиметричних предметів. Колорит у художньому зображенні. Ритми планів.		Узагальнює форми та силуети на початкових стадіях зображення, поступово деталізуючи їх. Володіє набутими навичками роботи з кольором та графічними засобами.
1.3. Людина	Знайомство з пропорціями та принципами зображення фігури людини. Узагальнення форм та силуетів. Зображення людини з урахуванням її емоційного стану.		
Модуль 2. Техніки і прийоми малювання	Техніки і прийоми малювання. <i>Засоби художньої діяльності (матеріали):</i> туш, перо, пензель, вугілля.	10	Демонструє знання різноманітних видів штриховки. Дотримується правила послідовності у виконанні роботи.
2.1. Штрих і тон	Штриховка як формотворчий засіб зображення об'єктів. Правила роботи штрихами по формі. Вправи на тон і тонові градієнти. Поглиблення знань щодо тональних співвідношень у художньому творі.		Моделює форму штрихами. Володіє способами відтворення текстур графічними матеріалами.

2.2. Текстури	Знайомство з текстурами та способами їх відтворення за допомогою різноманітних графічних матеріалів.		Демонструє знання різноманітних видів штриховки. Дотримується правила послідовності у виконанні роботи. Моделює форму штрихами. Володіє способами відтворення текстур графічними матеріалами.
Модуль 3. Компонування елементів на площині	Компонування елементів на площині. <i>Засоби художньої діяльності (матеріали):</i> довільні.	20	Розуміє принципи відтворення статички і динаміки в композиції. Відтворює за допомогою художніх засобів відчуття спокою чи руху. Демонструє вміння зобразити фігури людей, птахів, тварин у русі.
3.1. Статика	Зображення статичних об'єктів. Відображення спокою і рівноваги в малюнку.		
3.2. Динаміка	Динаміка та рух. Елементарні принципи її утворення. Малювання форм і фігур у динаміці. Характер динамічних форм.		
Модуль 4. Малювання за уявою. Сюжет	Малювання за уявою. Сюжет. <i>Засоби художньої діяльності (матеріали):</i> довільні.	20	Розуміє етапи створення художнього твору: задум, ескіз, формат композиції. Обирає самостійно чи за допомогою викладача формат для майбутнього твору. Створює сюжетну композицію, застосовуючи набуті знання та навички.
4.1. Ескіз та формат	Ескіз. Виконання ескізів на задану тему. Формат творчої роботи. Підбір формату для індивідуальних композиційних вирішень.		
4.2. Сюжет	Сюжет художнього твору. Об'єкти і фон – взаємозв'язок елементів. Створення сюжетних композицій на основі набутих знань та навичок.		
Всього годин:		70	

5. Форми та засоби поточного і підсумкового контролю

Поточний контроль є оцінюванням прогресу учня/учениці, що дає змогу викладачеві відповідним чином адаптувати освітній процес. Використання поточного оцінювання дозволяє відстежувати особистісний розвиток дитини, хід опанування нею компетентностей освітньої програми та вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію.

Поточний контроль досягнення учнями результатів навчання здійснюється переважно у формі робочих переглядів художніх творчих робіт учня/учениці, їх обговорення та публічного демонстрування в класі.

Рекомендована кількість заходів поточного контролю збігається з кількістю навчальних модулів. Кожен навчальний модуль містить нормативний зміст навчальної програми, об'єднаний певною педагогічною метою (завданням) навчальної дисципліни і передбачає формування в учня/учениці певних компетентностей, набуття яких необхідне для досягнення результатів навчання.

Елемент поточного контролю – аналіз помилок, допущених учнем/ученицею, та конкретні вказівки для їх виправлення не розглядаються на першому році навчання, але стають актуальними на подальших навчальних етапах елементарного підривня.

Підсумковий контроль за рік здійснюється з урахуванням динаміки зростання рівня навчальних досягнень учня/учениці у формі контрольного заходу, на якому перевіряється набуття ключових компетентностей. Контрольний захід (перевідний іспит) проводиться наприкінці кожного навчального року як творчий перегляд (виставка художніх творчих робіт) учня/учениці в школі. Під час оцінювання художніх творчих робіт результати навчання 2 семестру враховують досягнення учня/учениці за модулями (темами) 1 семестру.

Навчальні досягнення учня/учениці першого-другого років навчання підлягають вербальному оцінюванню, на третьому-четвертому роках навчання – як вербальному, так і бальному оцінюванню. Для оцінювання учнів пропонується система з чотирьох рівнів:

- «має значні успіхи» – високий рівень;
- «демонструє помітний прогрес» – достатній рівень;
- «досягає результату за допомогою вчителя» – середній рівень;
- «ще потребує уваги і допомоги» – початковий рівень.

Бальне оцінювання передбачає поділ досягнутих результатів на 4 рівня:

1. Початковий (1-3 бали).
2. Середній (4-6 бали).
3. Достатній (7-9 балів).
4. Високий (10-12 балів).

Підсумковий контроль результатів опанування навчальної програми «Образотворче мистецтво (станкове та декоративне)» за елементарним підривнем здійснюється у формі **випускної екзаменаційної творчої роботи**. Під час підсумкового контролю оцінюються всі компоненти пройденого навчального матеріалу: оригінальність ідеї, композиційні рішення, володіння матеріалом, художньою технікою, емоційність втіленого образу, майстерність виконання поставленої задачі на рівні свого віку з урахуванням індивідуальних можливостей кожного/кожної учня/учениці.

Завдання випускної екзаменаційної творчої роботи виконується в рамках навчальних годин останнього модуля четвертого року навчання та передбачає компонування художніх елементів у двомірному та тримірному просторі.

Зміст і форми поточного та підсумкового контролю

Рік навчання	Програмні вимоги	
	1 семестр	2 семестр
1	Робочий перегляд (виставка серії художніх робіт) за модулями: «Основні та похідні кольори» та «Графічні засоби».	Робочий перегляд (виставка серії художніх робіт) за модулями: «Компонування елементів у зображенні» та «Форма (абрис, контури, силуети)».
2	Робочий перегляд (виставка серії художніх робіт) за модулями: «Емоційний аспект кольору» та «Форма і розмір».	Робочий перегляд (виставка серії художніх робіт) за модулями: «Основи малювання олівцем» та «Змішані техніки».
3	Робочий перегляд (виставка серії художніх робіт) за модулями: «Звучання кольору» та «Двовірний простір».	Робочий перегляд (виставка серії художніх робіт) за модулями: «Основи малюнку» та «Компонування елементів на площині».
4	Робочий перегляд (виставка серії художніх робіт) за модулями: «Малювання з натури» та «Техніки і прийоми малювання».	Робочий перегляд (виставка серії художніх робіт) за модулями: «Компонування елементів на площині» та «Малювання за уявою. Сюжет».
	Випускна екзаменаційна творча робота: компонування художніх елементів у двовірному та тривірному просторі.	

6. Критерії оцінювання рівня досягнення результатів навчання

Запропоновані критерії оцінювання художніх робіт учня/учениці дозволяють виявити динаміку процесів, пов'язаних із віковими змінами, рівнем досягнень, результатів навчання за навчальною програмою «Образотворче мистецтво (станкове та декоративне)».

Нижче наведено зразок Свідоцтва досягнень з навчальної дисципліни «Образотворче мистецтво (станкове та декоративне)» учнів першого-другого років навчання. Для учнів третього-четвертого років навчання досягнення оцінюються за відповідною шкалою балів (наприклад, високий рівень досягнень «має значні успіхи» дорівнює 10-12 балам).

Свідоцтво досягнень з навчальної дисципліни «Образотворче мистецтво (станкове та декоративне)»

Характеристика особистих досягнень учня/учениці	має значні успіхи	демонструє помітний прогрес	досягає результату з допомогою викладача	потребує подальшого вдосконалення
Виявляє інтерес до навчання.				
Активно, старанно працює на уроці.				
Вміє формулювати питання про незнайомі поняття.				
Добррозичливо ставиться до оточуючих.				
Співпрацює в колективі з іншими дітьми.				
Знаходить успішні шляхи вирішення проблем.				
Дотримується правил поведінки під час уроку, гри, відпочинку.				

Спілкується на теми мистецтва в межах навчальної програми державною мовою.				
Виявляє здатність самостійно опрацьовувати навчальний матеріал.				
Висловлює своє ставлення до художніх мистецьких творів.				
Застосовує художню мистецьку термінологію під час уроку.				
Пропонує і втілює власні творчі ідеї.				
Демонструє вільне володіння кольором за основними принципами кольорознавства.				
Демонструє володіння художньою грамотою в рисунку.				
Демонструє елементарні вміння створення площинної композиції по принципу гармонії.				
Застосовує засоби композиційної виразності (статика, динаміка, контраст, нюанс тощо) для відтворення художнього образу.				
Володіє основними технічними навичками при роботі з пластичним матеріалом.				
Демонструє володіння техніками образотворчого (станкового, декоративного) мистецтва в межах, передбачених навчальною програмою*.				
Демонструє володіння інструментами та художніми матеріалами образотворчого (станкового, декоративного) мистецтва в межах, передбачених навчальною програмою*.				
Уміє виражати різними засобами образотворчого мистецтва своє бачення художнього твору*.				
Може надати характеристику загальному настрою образотворчого твору*.				
Бере участь у мистецьких заходах*.				
Знає правила поведінки під час мистецьких заходів.				

*Заповнюється в 2 семестрі.

Свідоцтво рекомендовано заповнювати кожного семестру або раз на рік.

Рекомендації щодо визначення критеріїв оцінювання рівня досягнення результатів навчання за навчальною програмою «Образотворче мистецтво (станкове та декоративне)» надано в додатку 1.

Оцінювання на завершальному році опанування навчальної програми передбачає зіставлення навчальних досягнень учня/учениці з конкретними очікуваними результатами навчання – підсумковими вимогами випускного класу, визначеними освітньою програмою.

Додаток 1

Рекомендації щодо визначення критеріїв оцінювання рівня досягнення результатів навчання за навчальною програмою «Образотворче мистецтво (станкове та декоративне)»

Засвоєння навчальної програми з «Образотворчого мистецтва (станкового та декоративного)» учнем/ученицею початкової мистецької освіти елементарного підрівня оцінюється за такими критеріями (ознаками наявності в роботі основ образотворчої грамоти):

композиція,

форма,

простір,

колір,

лінії,

ритм,

художній образ,

технічні навички володіння художніми матеріалами та інструментами.

Розкриваючи зміст запропонованих критеріїв, необхідно детально визначити їх складові.

Композиція художньої роботи учня/учениці оцінюється за такими показниками.

1. Вибір формату аркушу паперу:

горизонтальний,

вертикальний.

2. Композиційний розмір зображення:

нормальний,

великий,

дрібний.

3. Композиційна рівновага зображення:

за масами зображення,

за розподілом кількості елементів композиції,

за кольоровими плямами.

4. Симетричність композиційної побудови:

за масами,

за тоном,

за кольором,

за формою.

5. Асиметричність композиційної побудови.

6. Розташування головного та другорядного в композиції.

7. Виділення композиційного центру:

кольором,

тоном,

пробілом,

розміром.

8. Застосування лінії під час побудови композиції для передання руху (людини, тварин чи неживих предметів):

горизонталі,
вертикалі,
діагоналі.

Композиційний прийом застосування горизонтальних напрямів надає можливість продемонструвати співвідношення відносного покою і тиші.

Використання паралельних вертикальних напрямів підкреслює стан величі, урочистості та піднесеності (грецькі колони, готичні споруди, парадні стели).

Композиційний прийом застосування діагональних напрямів сприяє посиленню чи послабленню руху.

Можна дослідити закономірність – зорове сприйняття навколишнього предметного світу зліва направо відбувається швидше, ніж справа наліво (за європейською традицією читання та письма). Зображення руху зліва направо або паралельно площині картини активізує сприйняття руху, а діагональне справа наліво дещо послаблює його. Побудова композиції по діагоналі також дозволяє продемонструвати значний ступінь глибини простору.

Форма в художній роботі учня/учениці оцінюється за такими показниками.

1. Передання характеру зображення за допомогою форми (добре і зле, спокійне й енергійне, м'яке й колюче тощо).

2. Роль форми і кольору в передачі художньо-образного рішення зображення (для створення виражального образу зображення форми підтримується кольором).

3. Узагальнення форми (виділення головного в образі; відмова від деталей, що руйнують сприйняття; акцент на деталях, що розкривають образ).

4. Контраст форм у композиції (низьке і високе, велике і маленьке, товсте і тонке, темне і світле, спокійне і динамічне).

5. Зображення реалістичної форми.

6. Зображення декоративної форми (певна стилізація, підкреслення чи посилення характерних рис, що впливають на рішення образу).

Простір у художній роботі учня/учениці оцінюється за такими параметрами.

1. «Вільне» зображення на аркуші.

2. Побудова за принципами «фризу»:

одно-фризове зображення на краю аркуша;

одно-фризове зображення на смузі;

дво- або трифризове зображення.

3. Розгорнуто-планова побудова:

сполучення виду зверху з фронтальним зображенням;

«єгипетський» варіант.

4. Наявність загородження.

5. Елементи просторової побудови:
 передання масштабу;
 передання планів;
 наявність горизонту;
 повітряна перспектива.

6. Перспективна побудова зображення:
 в системі центральної перспективи;
 в системі кутової перспективи.

Колір у художній роботі учня/учениці оцінюється за такими показниками.

1. Використання простого кольору.

Учень/учениця виконує роботу, застосовуючи готові кольори, що знаходяться в наборі фарб, не змішуючи їх, не досягаючи локального кольору, що передає характерний колір предмету.

2. Використання простого і складного кольорів.

У художній творчій роботі учень/учениця використовує не тільки готовий колір, але й складний, отриманий змішуванням 2-х або 3-х кольорів із набору фарб.

3. Використання складного кольору.

Вся робота виконана кольорами, які учень/учениця отримує за допомогою змішування готових кольорів на палітрі.

Колір у дитячих роботах є найбільш характерним проявом вікових можливостей в образотворчій діяльності. Колір також постає й найбільш властивим проявом рівня сформованості основ образотворчої грамоти в образотворчій діяльності дітей.

Тон у художній роботі учня/учениці оцінюється за такими показниками.

1. Виділення тоном головного в зображенні.

2. Передання планів за допомогою тону.

3. Тональні співвідношення м'які, наближені.

4. Тональні співвідношення різкі, контрастні.

Лінія в художній роботі учня/учениці оцінюється за такими показниками.

1. Техніка володіння лінією:

охайна (учень/учениця володіє технікою роботи олівцем, достатньою мірою керує рухами кисті руки);

недбала (учень/учениця частково володіє технікою роботи олівцем, недостатньо керує рухами кисті руки);

хаотична (учень/учениця погано керує рухами кисті руки, лінії наносяться випадково).

2. Зображення різнохарактерних ліній (тонка, товста, пряма, хвиляста, плавна, гостра, заокруглена, спіральна тощо).

3. Передача емоційного стану зображення за допомогою ліній (використання різнохарактерних ліній для досягнення виражального образу та передання особистого ставлення до оточуючого світу).

Ритм у художній роботі учня/учениці оцінюється за такими параметрами.

1. Поява в рисунку ритмічних повторень:

ритм форм; ритм плям; ритм ліній.

2. Використання ритму для втілення власного художньо-творчого задуму.

Ритм проявляється шляхом більшої чи меншої повторюваності будь-якого елемента. Якщо симетрії притаманна спокійна рівновага елементів, то ритм передбачає рух, який може бути продовжений до нескінченності. Ритм також відіграє організаційну та естетичну роль у рисунку.

Художній образ у творчій роботі учня/учениці оцінюється за такими показниками.

1. Створення художнього образу (людини, тварини, природи, будівель тощо) засобами образотворчого/декоративного мистецтва.

2. Вибір засобів художньої виразності для створення мальовничого образу.

3. Вибір засобів художньої виразності для створення графічного образу.

4. Передання характеру, емоційного стану та намірів образу, що зображується.

Технічні навички володіння художніми матеріалами та інструментами в художній роботі учня/учениці оцінюється за такими параметрами:

1. Примітивні навички роботи.

2. Правильні навички роботи.

Для учнів початкової мистецької освіти елементарного підрівня можна виділити художню техніку і матеріали, які використовуються в роботі 1-4 класів: гуаш, акварель, змішана техніка (воскова крейда, акварель), воскова крейда, фломастери, кольорові олівці, граттаж, графітний олівець, кольоровий папір.